
**The Study of the Nature, Function and Embodiment
of "Number" in Mythological Consciousness
based on the Approach of Ernst Cassirer**

MajidReza Moghanipour

*Assist. Professor of Art Department, Art and Architecture Faculty, University of Shiraz, Shiraz,
Iran. moghanipour@shirazu.ac.ir*

Abstract

"Myth" is, in the view of the great Neo-Kantianism philosopher Ernest Cassirer, the most primitive and at the same time the most different human methodological method. According to him, in order to be aware of his existence and his surroundings, man has not started from the rational form of cognition at once, and before that, he has led a long period with elementary knowledge, which is the initial form of human knowledge called "mythical consciousness". is introduced to us. Perceptions and the world formed in this form of consciousness have contents and characteristics that are not easy to understand and accept by today's standards of theoretical knowledge; Therefore, these contents should be studied in the context of mythological system. In mythological consciousness, categories such as "space", "time" and "number", like today's rational consciousness, are introduced to us as "perceptual mediators"; But the nature, function, and embodiment of these intermediaries are in the consciousness of myths quite different from our perception of them today. The main issue in this research is to identify the nature of the "mythical number" and the sources that identify it. To achieve this goal, by carefully studying the works and views of Cassirer, in addition to identifying the nature, position and type of number representation in mythical consciousness, the factors that shape the specific nature of number in this form of consciousness are examined.

Keywords: Ernest Cassirer, Mythical Awareness, Mythical Number, Epistemology, Symbolic Form.

Type of Article: **Original Research**

Received date: **2021.11.2**

Accepted date: **2021.12.13**

DOI: [10.22034/jpiut.2021.48743.3033](https://doi.org/10.22034/jpiut.2021.48743.3033)

Journal ISSN (print): **2251-7960** ISSN (online): **2423-4419**

Journal Homepage: www.philosophy.tabrizu.ac.ir

Considering the importance of myths, there have been and still are various, and sometimes contradictory, approaches toward this phenomenon, according to which, myth is sometimes introduced as a linguistic disease and distresses people. Ernst Cassirer is among those who have struggled to upgrade myth into a human cognitive form. Unlike Kant, Cassirer believed that human cognitive forms are not limited to rational patterns, rather irrational patterns also have a part to play in the human cognition and knowledge processes. Therefore, he introduced myth as one of the major irrational cognition forms of human life. According to Cassirer, the perceptions and the world created in mythology have certain features and contents that are not easy to grasp and accept based on the current standards of theoretical and rational knowledge. Therefore, these principles must be investigated within the framework of an irrational cognitive mechanism of the myths under study. In other words, rationality, as the dominant cognitive tool in the contemporary world, is not capable of properly explaining phenomena whose origin and nature flow from irrational foundations. Rationalism and its cognitive tools, therefore, cannot be used as similar models for analyzing the artworks of different civilizations.

The contemporary humans who live within the framework of knowledge and rational form of cognition assess the worlds existing before them and other than themselves using the same present-day rationality. They seek their entire world in rational cognition, notwithstanding the fact that rationality and ways of rational perception are only one of the paths of cognition and one of the types of human knowledge.

According to the results, the main distinctions in features and content of mythological consciousness compared to rational consciousness and knowledge were identified in the differentiation and unification of phenomena and affairs, the quality orientation of phenomena, the concept of causality, perceptual mediators (space, time, and number) and representation of phenomena and affairs. In the mythical consciousness of "space", "time" and "number", as in today's rational consciousness, are

introduced to us as "perceptual mediators"; But the nature, function, and embodiment of these intermediaries are in the consciousness of myths quite different from our perception of them today. By studying the works and researches of Cassirer, especially in the second volume of "Philosophy of Symbolic Forms", in which he explains some of the basic features of mythical consciousness, it became clear that numbers in this cognitive form are of a completely qualitative nature. And this qualitative nature, which is related to the fundamental contrast between the sacred and the unholy in this cognitive form, has been an important source of identifying numbers. And it is on this basis that in mythological consciousness we come across numbers from the beginning that has a sacred essence. Also, in the irrational form of cognition, number is used as a "cause" and a means of conveying religious meaning; That is, here, number is a medium for spiritualization. According to the mythical law of "equality of the part with the whole", anything that is somehow related to a number and any phenomenon or thing that in itself shows the form and power of a particular "number", its identity for this cognitive form, identity It is not ordinary, but because of its relation to this particular number, it will find the meaning completely new and identical with that number. On the other hand, the promotion of number to substance and the attribution of independent power to it is one of the most obvious and very important examples of the mythological characterization of abstract concepts.

References

- Cassirer, Ernst (2003) *The Myth of the State*, trans. Yadollah Mooghen, Tehran: Hermes Publication. (in Persian)
- Cassirer, Ernst (1953) "Language", *The Philosophy of Symbolic Forms*, Vol. 1, Ralph Manheim (trans.), New Haven and London, Yale University Press.
- Cassirer, Ernst (1957) "The Phenomenology of Knowledge", *The Philosophy of Symbolic Form*: Vol. 3, Ralph Manheim (trans.), New Haven and London: Yale University Press.
- Mooghen, Yadollah (2010) *Ernst Cassirer; Philosopher of Culture*, Tehran: Cultural Research Publication. (In Persian)
- Zeymaran, Mohammad (2000) *Transition from the World of Myth to Philosophy*, Tehran: Hermes Publication. (In Persian)

مطالعه ماهیت، کارکرد و تجسم «عدد» در آگاهی اسطوره‌ای از منظر ارنست کاسیرر

مجیدرضا مقنی پور

استادیار گروه هنر، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

moghanipour@shirazu.ac.ir

چکیده

«اسطوره» از دیدگاه ارنست کاسیرر فیلسوف بزرگ نوکانتی، ابتدایی‌ترین و در عین حال متفاوت‌ترین شیوه شناختی انسان است. به زعم وی انسان برای آگاهی از هستی خود و پیرامونش، به یکباره از فرم عقلی شناخت آغاز نموده و پیش از آن، دوره‌ای طولانی را با معرفتی ابتدایی سر کرده است که این فرم آغازین معرفت انسانی تحت عنوان «آگاهی اسطوره‌ای» به ما معرفی می‌گردد. ادراکات و جهان شکل‌یافته در این فرم از آگاهی، محتواها و ویژگی‌هایی دارد که فهم و پذیرش آنها با معیارهای دانش نظری امروز چندان آسان نیست؛ لذا این محتواها را می‌بایست در چارچوب دستگاه شناختی اسطوره‌ای مورد مطالعه قرار داد. در آگاهی اسطوره‌ای مقوله‌هایی مانند «فضا»، «زمان» و «عدد» به مانند آگاهی عقلانی امروز، تحت عنوان «واسطه‌های ادراکی» به ما معرفی می‌شود؛ اما ماهیت، کارکرد و تجسم این واسطه‌ها در آگاهی اسطوره‌ای کاملاً متمایز از ادراک امروز ما از آنهاست. مسئله اصلی در این پژوهش، شناسایی ماهیت «عدد» اسطوره‌ای و آیشخورهای هویت دهنده به آن است. برای نیل به این هدف، با مطالعه دقیق آثار و دیدگاه‌های کاسیرر، علاوه بر شناسایی ماهیت، جایگاه و نوع تجسم عدد در آگاهی اسطوره‌ای، به بررسی عوامل شکل‌دهنده ماهیت خاص عدد در این فرم از آگاهی پرداخته می‌شود.

کلید واژه‌ها: ارنست کاسیرر، آگاهی اسطوره‌ای، عدد اسطوره‌ای، شناخت‌شناسی، فرم سمبلیک.

نوع مقاله: علمی - پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۸/۱۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۹/۲۲

۱. مقدمه

تعدد فرم‌های معرفتی انسان و شناخت چهارچوب‌ها و ویژگی‌های هر یک از آنها، دغدغه بنیادین ارنست کاسیرر (Ernst Cassirer) بود و این مسئله بهانه‌ای برای شکل دادن به مطالعات و پژوهش‌هایی متنوع، گسترده و عمیق از سوی وی بود. کاسیرر بر این باور بود که شناخت‌شناسی عقلگرا با فرم و محدودیت‌های سنتی‌اش، اساس روش‌شناسی کاملی برای علوم انسانی ارائه نمی‌دهد؛ لذا می‌بایست این مباحث دامنه گسترده‌تری پیدا کند و به جای بررسی قضایای عمومی شناخت «علمی» از هستی، شکل‌های مختلف «فهم و ادراک انسانی» از یکدیگر متمایز و شناخته شوند و هر یک از این شکل‌ها از لحاظ جهت‌گیری و ساختار منطقی خودشان مورد مطالعه قرار گیرند؛ فقط هنگامی که چنین ریخت‌شناسی‌ای از ذهنیت انسان لااقل در خطوط کلی آن ارائه شود، می‌توان امید داشت که به رهیافت روش‌شناسی قابل اعتمادتر و واضحتری برای هر یک از علوم انسانی دست می‌یابیم. کاسیرر همانند کانت، شناخت انسان را تنها از راه صورت‌هایی از مفاهیم ذهنی و انتزاعی که در واقع ابزارهای شناختی هستند، میسر می‌دانست، اما راه وی در جایی از راه استادش جدا می‌شود که به زعم کاسیرر این صورت‌ها تنها به الگوهای عقلانی محدود نیستند، بلکه مفاهیم و الگوهای غیرعقلانی نیز در این میان حضور پررنگی دارند، چرا که چارچوبه آگاهی‌بخش انسانی پیوسته عقلانی نبوده است و حواس و عواطف انسانی نیز در شکل‌بخشی صورت‌های شناختی وی دخیل بوده‌اند. کاسیرر به عنوان یک شناخت‌شناس، مصرانه معتقد بود که جهان انسانی تنها بر مدار عقل و اندیشه‌ورزی عقلانی نمی‌گردد و در بسیاری از موارد، مفاهیم و صورت‌های غیرعقلانی، نقشی حتی پررنگ‌تر از عقلانیت امروزی در تعیین رویکردها، کارکردها و آفریده‌های جوامع بشری داشته‌اند:

«اگر قصد آن را داشته باشیم تا مؤلفه‌ها و عناصر هدایت‌کننده و تعیین‌کننده شناخت بشر را ادراک کنیم، به‌ناچار می‌بایست قالب‌های آگاهی‌بخش دیگری را نیز مورد واکاوی قرار دهیم که این قالب‌ها به هیچ‌روی زیر فرمان خردورزی امروزی بشر نیستند و در عین حال منبعی

برای نیرومندترین انگیزش‌های بشری بوده و هستند» (کاسیرر، ۱۳۹۰ الف: ۴۱).

به بیان دیگر

«کاسیرر ساختاری واحد برای خرد بشر فائل نیست؛ بلکه خرد را مرکب از موزاییک نیروهای گوناگون فرهنگی می‌پندارد» (موقن، ۱۳۸۹: ۳۹).

وی دامنه مسئله شناخت را به قلمروهایی از تجربه انسانی گسترش داد که در وهله نخست با عاطفه، تخیل و حافظه ارتباط داشتند و طی پژوهش‌هایی که در قلمرو گوناگون انجام داد به تدریج دریافت که مفاهیم علوم طبیعی فقط یک لایه از معنا را شامل می‌شوند و بر این عقیده بود که فلسفه سیستماتیک باید از نظریه شناخت (به شکل کانتی) بسیار فراتر رود و تصور جهان را از یکسونگری علم طبیعی رها سازد و تمامی فرم‌های شناختی انسان را ادراک نماید. کاسیرر این شناخت تجربی و در عین حال سمبلیک را در فرم‌های تجربی «زبان»، «اسطوره»، «هنر» و «علم» جستجو می‌کند. به بیان ساده‌تر، وی تلاش می‌کند تا الگوی اساساً شناختی اندیشه که بر پایه «علم» بنا شده بود را به دیگر فرم‌های سمبلیک تجربه، یعنی به زبان، هنر و اسطوره نیز تعمیم دهد و بر همین پایه، بخش اعظمی از عمر پرمایه کاسیرر به معرفی این شکل‌های متفاوت شناختی سپری شد. در این میان یکی از ابتدایی‌ترین و در عین حال متفاوت‌ترین فرم‌های شناختی معرفی شده از سوی وی «اسطوره» (Myth) است. به زعم کاسیرر، انسان برای آگاهی و شناخت از خویش و دنیای پیرامونش، به یکباره از تعقل و صورت‌های عقلی آغاز نکرده‌است؛ انسان پیش از آن که به منطق متعالی و سیستماتیک عقلانی دست یافته باشد، دوره‌ای طولانی از زندگی خویش را با معرفتی ابتدایی سرکرده است که این فرم آغازین معرفت انسانی تحت عنوان «آگاهی اسطوره-ای» (Mythical knowledge) به ما معرفی می‌شود؛ آگاهی‌ای که شناخت و معرفت فلسفی و عقلانی بشر برای رسیدن به این جایگاه امروزی، دوره‌ای طولانی را بر پایه آن سپری کرده‌است. ادراکات و جهان شکل‌یافته در اساطیر، محتواها و ویژگی‌هایی دارد که فهم و پذیرش آنها با معیارهای دانش علمی و تجربی امروز چندان آسان نیست. لذا این محتوا و ویژگی‌ها را می‌بایست

در چارچوب دستگاه‌شناختی آگاهی اسطوره‌ای مورد واکاوی قرار داد و این همان موضوعی است که به عقیده کاسیرر، شلینگ هم بر آن تاکید داشته است:

«... اسطوره نیز مانند علم و اخلاق و هنر، جهانی مستقل و خودبسامان می‌شود که واقعیت و اعتبار آن را نمی‌بایست با معیارهای خارج از قلمرو خودش سنجید، بلکه می‌بایست آنها را طبق قوانین درونی و ساختاری خود اسطوره درک کرد. هر تلاشی در این جهت که جهان اسطوره را به منزله جهانی تبیین کند که واسطه جهان دیگری است، یا لباس و پوششی بر امر دیگری است، یکبار و برای همیشه مردود اعلام می‌شود» (شلینگ به نقل از کاسیرر، ۱۳۹۰: ۶).

کاسیرر در معرفی این شکل از آگاهی انسانی، ویژگی‌ها و محتواهایی را به ما معرفی می‌کند که آگاهی اسطوره‌ای در چارچوبه این ویژگی‌ها، شناخت و ادراکات انسانی را شکل و جهت می‌بخشد. در میان این محتواها، «عدد» هم در آگاهی علمی و هم آگاهی غیرتعلقی اسطوره‌ای در کنار مواردی چون «فضا» و «زمان» به عنوان واسطه‌های ادراکی به ما معرفی می‌شود. اما به نظر می‌رسد ماهیت و آبخورهای هویت‌دهنده به عدد در آگاهی اسطوره‌ای شکلی کاملاً متفاوت از نقش و جایگاه عدد در اندیشه عقلانی امروز داشته باشد؛ براین مینا در این پژوهش برآنیم تا ضمن شناسایی ماهیت، جایگاه و نوع تجسم عدد در آگاهی اسطوره‌ای از دیدگاه کاسیرر، به بررسی عوامل شکل‌دهنده ماهیت خاص عدد در این فرم از آگاهی بپردازیم.

۲. جایگاه فرم‌های سمبلیک در شناخت‌شناسی کاسیرر

همچون هر اندیشمند پرورده مکتب کانت، مهم‌ترین موضوعی که در فلسفه توجه کاسیرر را به خود جلب کرد، مبحث معرفت‌شناسی و بازشناخت عناصر تشکیل‌دهنده شناخت و چگونگی تکوین و تکامل خرد و حدود توانایی و کارایی آن بود. او بیشترین بخش عمر پر بار خویش را به فلسفه معرفت اختصاص داد. امروزه می‌توان نوشته‌های فراوان کاسیرر و نیز آثار تاریخی‌اش را به عنوان جنبه‌های مختلف یک برنامه فکری گسترده معرفی نمود: «یعنی فهم حیات تاریخی انسان به طور فلسفی»

(موقن، ۱۳۸۹: ۱۹). اندیشه‌های پیچیده کاسیرر تلاش‌های وی را در جهت ارائه بینش ترکیبی جدیدی در خصوص رابطه صورت‌های گوناگون شناخت در فرهنگ انسانی آشکار می‌سازد که مخرج مشترک تمام این قلمروها و صورتهای شناختی، سمبلیک (نمادین) بودن آنهاست. به عقیده کاسیرر خصلت سمبلیک واکنش‌ها و بیان انسانی در روند اعتلا و نمو فرهنگ انسانی تحولی عظیم بود؛ به طوری که این شیوه بیان سمبلیک، وجه اشتراک همه فعالیت‌های فرهنگی انسان مانند: اسطوره، شعر، زبان، هنر و علم شد. آنچه «بیان سمبلیک» (Symbolic expression) را از بیان معمول متمایز می‌کند توجه به این مسئله است که «بیان سمبلیک» بیرونی شدن محض نیست، بلکه متراکم شدن است.

«در زبان، اسطوره و هنر، عواطف ما فقط به اعمال محض مبدل نمی‌شوند، بلکه آنها به آثار (Works) مبدل می‌گردند. این آثار محو نمی‌شوند؛ بلکه پایدار و پابرجا می‌مانند؛ به عبارت دیگر بیان سمبلیک می‌تواند لحظه‌ای جاودان شود» (کاسیرر، ۱۳۸۲: ۱۱۸-۱۱۹).

از این دیدگاه، فلسفه «صورت‌های سمبلیک» (Symbolic forms)، نوع تازه‌ای از تفکر را ارائه می‌دهد. طبق تعریف، صورت‌های سمبلیک به «...هر گونه انرژی روح اطلاق می‌شود که از طریق آن محتوای ذهنی معنا با نشانه‌ای محسوس و ملموس مرتبط می‌گردد» (Cassirer, 1953: 14).

به عقیده کاسیرر، شیوه‌های مختلف فهم انسان از جهان، از طریق صورت‌های سمبلیک مختلف، تحقق می‌پذیرد، که هر یک از این صورت‌های شناختی، اصول، قوانین و ویژگی‌های خود را دارد و بشر از طریق این صورت‌های شناختی، جنبه خاصی از «واقعیت» را درک می‌کند (موقن، ۱۳۸۹: ۲۳). کاسیرر این صورت‌های شناختی سمبلیک را در فرم‌های «زبان»، «اسطوره»، «هنر» و «علم» جستجو می‌کند و تلاش می‌کند تا الگوی اساساً شناختی اندیشه که بر پایه «علم» و با پشتوانه‌ای عقلانی^۱ بنا شده بود را به دیگر فرم‌های سمبلیک تجربه، یعنی به زبان، هنر و اسطوره نیز تعمیم دهد. برای درک بیشتر فلسفه صورت‌های شناختی و سمبلیک کاسیرر، آگاهی از سه پیش‌فرض ضروری می‌باشد:

- شناخت علمی الگویی عام و جامع برای آگاهی انسان ارائه نمی‌دهد، بلکه شناخت انسانی شکل‌های گوناگون ادراک جهان را شامل می‌شود (Cassirer, 1957: 13).

- شیوه‌های مختلف فهم انسان از جهان، از طریق فرم‌های سمبلیک مختلف تحقق می‌پذیرد که هر یک از این فرم‌های شناختی، اصول ساختاری خود را دارد و اصول ساختاری هر فرم به اصول ساختاری دیگر فرم‌ها فروکاستنی نیست و بشر از طریق این فرم‌های شناختی، جنبه خاصی از «واقعیت» را درک می‌کند (Cassirer, 1953: 78). به عقیده کاسیرر تفاوت میان فرم‌های سمبلیک را نمی‌توان از میان برد، آنها آشتی‌ناپذیرند (Ibid: 71) و در این میان شدیدترین این اختلاف‌ها نیز میان فرم اسطوره و علم برقرار است.^۲

- در فرم‌های غیرعقلانی درک انسان از جهان، بر وجه احساسی و عاطفی وجود بشر تاکید می‌شود (کاسیرر، ۱۳۹۰: ۱۶۷).

۳. آگاهی اسطوره‌ای و ویژگی‌های آن

ارنست کاسیرر، اسطوره را به عنوان یکی از ابتدایی‌ترین و در عین حال مهم‌ترین فرم‌های شناختی و آگاهی‌دهنده انسان به ما عرضه می‌دارد، که به همراه زبان، عمری طولانی به اندازه حیات بشری دارند. وی با مفروض دانستن این بینش که «هر تصور و تصویری بر انسان، فرمی سمبلیک دارد» (Cassirer, 1953:79)، بر این نظر بود که اندیشه فلسفی انسان ابتدایی با بیانی سمبلیک آغاز شد و همان انسان، شناخت خود از جهان پیرامون را به زبانی سمبلیک از طریق اسطوره‌ها بیان نموده است (کاسیرر، ۱۳۹۰: ۴۱)؛ کاسیرر منشاء اسطوره را نه از فراگردهای عقلی بلکه از عواطف بشر می‌داند؛ اما از سوی دیگر معتقد است که همه آن نظریه‌هایی که منحصرأ عاطفه را منشاء پیدایش اسطوره می‌دانند یک نکته اساسی را در نظر نمی‌گیرند؛ اسطوره را نمی‌توان عاطفه محض توصیف کرد؛ زیرا که اسطوره، «بیان» (سمبلیک) عاطفه است، بیان یک چیز نیست. اسطوره از دیدگاه کاسیرر،

«عاطفه‌ای است که به تصویر مبدل شده است. مبدل شدن عاطفه به

تصویر، مستلزم تغییری بنیادین است. آنچه تا به حال به طور مبهم و

تاریک احساس می‌شد، اکنون فرم و ساختار معینی می‌گیرد و آنچه حالتی انفعالی داشت اکنون فراگردی فعال می‌شود» (کاسیرر، ۱۳۸۲: ۱۱۴).

لذا اسطوره با تمامی اجزای تشکیل‌دهنده آن، شکل و بیانی از شناخت و آگاهی انسانی است. عنصر اساسی که در همه شکل‌های فرهنگی [فرم‌های سمبلیک] وجود دارد و موجب تشابه در آنها می‌شود این است که در همه آنها (یعنی در اسطوره، زبان، تصاویر هنری و شکل‌گیری مفاهیم علمی) نشانه، نیرویی فعال و خلاق است. حتی در ابتدایی‌ترین تجلیات اسطوره این موضوع آشکار می‌گردد که در آنها با انعکاس صرف واقعیت رو به رو نیستیم، بلکه با بیانی خلاق و شاخص مواجهیم (کاسیرر، ۱۳۹۰: ۷۲). به عقیده وی شناخت فلسفی و عقلانی بشر برای دست‌یافتن به جایگاه امروزی، دوره‌ای طولانی را در این فرم اسطوره‌ای آگاهی سپری کرده‌است و زمانی دراز پیش از آن که هستی پیرامونی بشر، به منزله کلیت اشیای تجربی با خواص پیچیده علمی بر وی آشکار گردد، به صورت مجموعه‌ای از قدرت‌های اسطوره‌ای و تاثیرات جادویی متجلی می‌شد (کاسیرر، ۱۳۹۰: ۴۷). انسان در مسیر حیاتی خویش و در فرآیند شکل‌گیری اساطیر با اشیاء و پدیده‌ها مواجه نمی‌شود، بلکه با قدرت‌هایی که در درون آگاهی وی سر بر کشیده‌اند و او را بر می‌انگیزند رو به روست. و این قدرت شناختی، به گروه خاصی از اشیاء، پدیده‌ها و رویدادها محدود نمی‌گردد، بلکه کل هستی را در بر می‌گیرد (همان: ۶۷). کاسیرر اسطوره را به عنوان غیرتعلقی‌ترین فرم شناختی انسان در مسیر حیات خویش، به ما عرضه می‌دارد که در بیشتر وجوه آن، تضادهایی آشکار با اصول، قوانین و ویژگی‌های شناخت علمی بشر امروز قابل شناسایی است؛ براین مبنای اسطوره از دیدگاه کاسیرر یک مسئله فلسفی است (ضمیران، ۱۳۷۹: ۸۱).

با مطالعه آثار کاسیرر در حوزه شناخت‌شناسی، می‌توان تصویری از مهمترین و بنیادی‌ترین مؤلفه‌های فرم شناختی اسطوره‌ای را به عنوان شکلی از ادراک و فهم بشر در گذران حیات انسانی اش، ترسیم نمود؛ در جدول شماره ۱ برخی از مهمترین ویژگی‌های فرم شناختی اسطوره‌ای قابل مشاهده است.

محتواها و ویژگی‌های بنیادی	مؤلفه‌های شناختی	توضیحات
تقابل بنیادین	مقدس و نامقدس	آگاهی اسطوره‌ای، یکنواختی و همسان بودن پدیده‌ها را بر پایه تقابل بنیادین و ارزشی مقدس و نامقدس برهم می‌زند.
قوانین وحدت بخش اسطوره‌ای	همسانی جزء با کل	اندیشه اسطوره‌ای آن خط مقسمی را که میان کل و اجزایش تمایز ایجاد می‌کند در اختیار ندارد و سرنوشت هر جزء، همان سرنوشت کل است.
	همسانی دال و مدلول	در جهان شکل‌یافته بر مبنای آگاهی اسطوره‌ای، شیء با «نام»، «نشانه» یا «تصویر» آن از یکدیگر نامتمایزند و وحدتی جوهری با یکدیگر دارند.
واسطه‌های ادراکی اسطوره‌ای	همسانی اجزای رابطه	در آگاهی اسطوره‌ای، وقتی که انسان، شیء یا پدیده‌ای، در فرآیند یک رابطه قرار می‌گیرد، تمامی اجزای رابطه از جوهره و ویژگی‌هایی یکسان برخوردار می‌شوند.
	فضا	فضا در اندیشه اسطوره‌ای متأثر از تمایز و تفکیک بنیادین مقدس و نامقدس بوده که بر این مینا فضاهایی محدود به عنوان قلمروهای مقدس شناخته می‌شوند و به واسطه حصارهایی از سرزمین‌های نامقدس جدا می‌شوند. گذر از یک قلمرو نامقدس به قلمرویی مقدس طی مراحل سخت میسر می‌گردد و ورود به درگاه و بارگاه و محراب قلمرویی مقدس، آزمون‌ها و آداب گذر را می‌طلبد.
مقوله‌های ویژه	زمان	در اندیشه اسطوره‌ای، زمان متأثر از تمایز و تفکیک بنیادین مقدس و نامقدس بوده و زمان‌هایی خاص، مقدس‌تر از دیگر زمان‌ها شناخته می‌شوند؛ بر همین مبنای بسیاری از آیین‌ها و مراسم‌ها در این زمان‌های مقدس انجام می‌گیرد.
	عدد	در قلمرو اسطوره، برخی اعداد سرشت و ماهیتی مقدس می‌یابند و سرشتی کیفی دارند؛ یعنی هر عددی، ذات خود و سرشت فردی و قدرت خاص خویش را داراست و این هستی اصیل می‌تواند ذات و نیروی خود را به هر چیزی که زیر دستش قرار گیرد، منتقل نماید.
مقوله‌های ویژه	کیفیت	یکی از ویژگی‌های بنیادین در درک جهان اساطیری، ارجحیت «کیفیت» بر «کمیت» است؛ یک نفر در مقابل هزار نفر، یک عمل در مقابل اعمال بسیار، یک سرزمین مساوی با دیگر سرزمین‌ها.
	کمیت	مقوله «کمیت» در اسطوره، مقوله‌ای عددی نیست، بلکه کاملاً ارزشی بوده و تابعی از قانون اسطوره‌ای «بگانگی جزء با کل»؛ هر جزئی از یک کل، هر چقدر هم ناچیز، همان کل است.
	شباهت	اسطوره هر تشابه قابل درکی را بیان بی‌واسطه این همانی ذات آنها می‌داند. در اینجا، هرگاه چیزی مشابه چیز دیگری باشد، کل شیء نخست در شیء مشابه نیز وجود دارد.
ادراکات اسطوره‌ای	تجسم	اندیشه اسطوره‌ای برای هر پدیده‌ای، از جمله امور ذهنی و معنوی، جوهری مادی و نمادین قائل است.
	تفکیک	تفکیک و تمایز اسطوره‌ای، به طور مستقیم در ارتباط با تقابل بنیادین و مرکزی اسطوره‌ای از «مقدس» و «نامقدس» و نیز «قوانین اسطوره‌ای» قرار دارد.
	علیت	علیت اسطوره‌ای خود بر مبنای تمامی ویژگی‌های اسطوره‌ای (تقابل بنیادین، قوانین، واسطه‌ها، مقوله‌ها و سایر ادراکات اسطوره‌ای) شکل گرفته و قابل تبیین می‌باشد.

جدول شماره ۱. محتوا و ویژگی‌های آگاهی اسطوره‌ای از منظر کاسیرر (منبع: نگارنده)

۴. واسطه‌های ادراکی در آگاهی اسطوره‌ای:

واسطه‌های ادراکی در آگاهی اسطوره‌ای مهم‌ترین ابزارهای معرفتی انسان هستند که جهان اشیاء و پدیده‌ها به واسطه آنها ادراک می‌شود. این واسطه‌های ادراکی که شامل «فضا»، «زمان» و «عدد» می‌باشند در هر شکلی از آگاهی انسانی حضور دارند، یعنی ارتباط محتویات آگاهی اسطوره‌ای مانند محتویات آگاهی علمی تنها در قالب‌های فضا، زمان و عدد ممکن می‌گردد (کاسیرر، ۱۳۹۰: b: ۱۴۸)؛ اما ماهیت، کارکرد و تجسم این واسطه‌های ادراکی در فرم‌های شناختی اسطوره و علم متفاوت است. به عنوان مثال در آگاهی علمی، فضا، زمان و عدد واسطه‌های منطقی هستند که از طریق آنها انبوهه‌ای نابسامان از ادراکات حسی به تدریج در یک سیستم تجربه، ساماندهی و منتظم می‌شوند. در شناخت عقلانی بشر، «نمایش نظم موجود در مجاورت مکانی اشیاء و نمایاندن نظم موجود در توالی زمانی وقوع پدیدارها و نشان دادن انتظام پایدار کمی و عددی صور انتظام حاکم بر جهان، حاصل کارکرد این واسطه‌ها می‌باشند» (همان: ۱۴۹). فضای هندسی محض، عدد حساب محض و زمان مکانیک استدلالی، به معنایی قالب‌های اساسی آگاهی تئوریک علمی هستند، آنها الگوی منطقی‌ای را تشکیل می‌دهند که میان امر حسی جزئی با قانون کلی اندیشه، یعنی قانون کلی فهم عقلانی، میانجی و واسطه می‌شوند. بنابراین فضا، زمان و عدد در آگاهی علمی، اصول شناخت ریاضی هستند و برای تمامی شناخت تجربی و علمی، میانجی واقع می‌شوند. اما در آگاهی اسطوره‌ای این سه واسطه ادراکی، خصوصیات و کارکردهای متفاوت داشته که کاملاً وابسته و متأثر از نفوذ قوانین بنیادین اسطوره‌ای می‌باشند. آگاهی اسطوره‌ای به مانند فرآیند شناخت علمی به یافتن امور ثابت بنیادی نمی‌پردازد تا از این طریق امور متغیر، نفس امر تغییر را تبیین کند؛ همچنین آگاهی اسطوره‌ای به قالب‌بندی مفاهیم فضا و زمان از طریق ثبات بخشیدن به پدیدارهای متغیر حسی دست نمی‌یابد، بلکه «تنها لحن بنیادی و ارزشمدارانه مقدس و نامقدس بر همه تقسیم‌بندی‌های ویژه و ترکیب‌های خاصی که درون فضا، زمان و عدد، به منزله یک کل، صورت می‌دهد، حاکم است» (همان: ۱۵۰)، یعنی فضا و زمان و عدد نقشی میانجی‌گرانه به منظور روحانی و معنوی کردن قلمرو اسطوره بر عهده دارند. از دیدگاه اسطوره‌ای خصلت «قداست» بیش از همه در مکان‌های مقدس، روزها و فصل‌های مقدس و نهایتاً اعداد مقدس

تجلی می‌یابد. به زعم کاسیرر همچنان که شناخت تئوریک پیشرفت می‌کند، کیفیات صرفاً شهودی از واسطه‌های ادراکی فضا و زمان و عدد نیز بیش از پیش رنگ می‌بازد و آنها کمتر به معنای محتویات ملموس آگاهی نمایان می‌شوند، بلکه بیشتر به صورت دستگاه کلی مختصات در می‌آیند (همان: ۱۴۹).

۵. عدد اسطوره‌ای

در فرآیند شناخت علمی، عدد، حلقه‌ی رابط مهمی است که می‌تواند در مورد گوناگون‌ترین و نامتشابه‌ترین محتویات به کار رود و از این طریق، آنها را به وحدتی مفهومی برساند. در نگرش علمی-تجربی، اعداد، هیچ‌گونه اختلاف بنیادینی با یکدیگر ندارند و اختلاف و تمایزشان تنها در وضع (قراردادی) هر یک از آنها در دستگاه اعداد است؛ عدد در آگاهی علمی از طریق همین مستحیل کردن همه‌ی تنوعات و گوناگونی‌ها در یگانگی شناخت، هدف اصلی خود شناخت تئوریک می‌شود، یعنی به منزله‌ی «حقیقت» اشیاء، تجلی پیدا می‌کند (همان: ۲۲۶)، یعنی «اگر عدد و ذات آن نبودند، هیچ یک از اشیای موجود، چه فی نفسه و چه در ارتباط با دیگر اشیاء، وضعی روشن و مشخص نداشت؛ به بیان دیگر در آگاهی علمی و تجربی این عدد است که به همه‌ی آن چیزهایی که روح از طریق ادراک حسی دریافت می‌کند، سامان می‌بخشد و آنها را شناختی و قابل مقایسه با یکدیگر می‌کند. در اینجا عدد گویی به تأثرات حسی کالبد می‌بخشد و روابط و نسبت‌های گوناگون میان اشیاء را به گروه‌هایی مشخص بخش می‌کند» (فیلولائوس، ۱۱؛ به نقل از کاسیرر، ۱۳۹۰: b۱۳۹۱: ۲۷۱). قدرت منطقی عدد در شناخت علمی در همین به هم پیوستن و از هم‌گسستن روابط و ثبات بخشیدن به حدود و نسبت‌های نهفته است:

«... بدین طریق عدد جهان محسوس یا ماده‌ی ادراک حسی را بیش از پیش از سرشت خاصش تهی می‌کند و در مقابل به آن صورت و فرمی کلی (انتزاعی) می‌بخشد به طوری که در فرآیند تحول علم تئوری مدرن برای اعداد هیچ هستی خاصی باقی نمانده است، جز آنچه از طریق نسبت‌هایی که در یک پیوستار ایده‌آل به دست می‌آورند؛ در سیستم شناخت علمی، عدد در وهله‌ی نخست و اساساً در خدمت این هدف قرار دارد که گوناگونی

لموس پدیدارها را به وحدت انتزاعی و صوری شالوده‌های آنها تحویل دهد»^۴ (کاسیرر، ۱۳۹۰: b۲۳۰).

به استناد آثار و پژوهش‌های کاسیرر، در دیگر فرم‌های معرفت انسانی و از جمله فرم اسطوره‌ای، هر یک از اعداد دارای خصلت انفرادی خاصی هستند و همگونی مطلق ندارند؛ هر عدد، وجودی کاملاً متمایز از دیگر اعداد دارد و به نوعی طنین خاص و بار عاطفی خود را داراست. در این فرم شناختی، نیروی خلاق اسطوره‌ای در برابر خود قلمرویی بی‌کران دارد که می‌تواند در درون آن آزادانه حرکت کند و ناگزیر از رعایت هیچ معیار ثابت منطقی یا قوانین تجربه عینی نیست؛^۵ در حالی که برای علم، «عدد معیاری برای گزینش و سنجش واقعیت است و شرط لازم برای دستیابی به هر گونه شناخت عقلی» (همان: ۲۳۴). در قلمرو اسطوره «عدد» در کنار فضا و زمان، سومین واسطه ادراکی عظیمی است که بر ساختار معرفت اسطوره‌ای حاکم است.

«اعداد در این قلمرو سرشتی کیفی دارند؛ در اینجا هر عددی، ذات خود و سرشت فردی و قدرت خاص خویش را داراست و این موجودیت اصیل می‌تواند ذات و نیروی خود را به هر چیزی که زبردستش قرار می‌گیرد نیز منتقل کند» (همان: ۲۲۸ - ۲۳۰).

در آگاهی اسطوره‌ای هر یک از اعداد، دارای خصلتی خاص، انفرادی و البته کیفی هستند؛ در حالی که در تفکر علمی، عدد، ابزار سترگ تبیین علمی است، در اندیشه اسطوره‌ای، «عدد به منزله وسیله انتقال مدلول دینی به کار می‌رود؛ یعنی در این شکل از آگاهی، عدد، واسطه‌ای برای معنوی و روحانی کردن است» (همان: ۲۳۰). به دیگر معنی در نظام شناختی اساطیری، مهم‌ترین تفاوت اعداد با یکدیگر، سرشت و جوهره «کیفی» آنها می‌باشد و نه بُعد «کمی» آنها؛ در آگاهی اسطوره‌ای و نمودهای روایتی و تجسمی برخاسته از این آگاهی، اعدادی خاص، کیفیتی متمایز و عمدتاً مقدسی داشته و از دیگر اعداد متمایز می‌شوند.

در ادامه به منظور فهم دقیقتر ماهیت عدد در شناخت اسطوره‌ای و بازشناسی آبشخورهای هویت‌دهنده به آن، به معرفی مواردی همچون «تقابل بنیادین اسطوره‌ای»، برخی «قوانین حاکم بر دستگاه شناختی اسطوره‌ای» و نیز مقوله‌هایی چون «کمیت»، «تشابه» و «علیت» در اسطوره

می‌پردازیم. در نهایت نیز مصداق‌هایی از تجسم عدد اسطوره‌ای در عرصه‌های مختلف فرهنگی معرفی می‌گردد.

۱-۵. عدد اسطوره‌ای و تقابل بنیادین

بر تمامی محتویات و ادراکات آگاهی اسطوره‌ای، یک اصل بنیادین و ثابت حکمفرماست که نوع و منشاء آن با اصول و خط مشی‌های آگاهی‌های دیگر و به ویژه شناخت علمی، تفاوت اساسی دارد که بیانش را در میان امر «مقدس» (the Holy) و «نامقدس» (the Unholy) می‌یابد (موقن، ۱۳۸۹: ۱۷۶)؛ بر مبنای این تقابل بنیادین است که محتویات و ادراکات اسطوره‌ای، برای خویش قلمرو خودبسامان و خودمحصولی را تشکیل می‌دهند و تنها از طریق لحن مشترک و بنیادین است که محتویات وجود تجربی و امور عام انسانی از یکدیگر متمایز می‌گردند (کاسیرر، ۱۳۹۰: b: ۱۶۷-۱۶۸)؛ این طنین و تقابل (مقدس و نامقدس) بر همه محتویات این آگاهی شامل: قوانین، واسطه‌های ادراکی و ادراکات اسطوره‌ای حکمفرماست. از طریق همین تعیین دوگانه و ارزشی است که تمامی واقعیت و همه رویدادها به تدریج در شبکه‌ای از روابط اسطوره‌ای درهم تنیده می‌شوند و معرفت و شناخت اسطوره‌ای، «بر مبنای همین تقابل بنیادین، یکنواختی و همسان بودن محتویات هستی پیرامونی را با معرفی بعضی تفاوت‌ها در ارزش و مرتبه برهم می‌زند و به هر یک از آنها محتوا و معنایی ویژه می‌بخشد» (همان: ۱۴۲). این رویه اساسی دستگاه شناختی اسطوره‌ای، یعنی تقسیم اشیاء و امور به مقدس و نامقدس، به هیچ وجه محدود و منحصر به آفرینش‌های صرفاً ابتدایی و اولیه آگاهی اسطوره‌ای نیست، بلکه این تمایز و هستی‌بخشی، حتی در تصاویر و هیأت‌های متعالی اسطوره‌ای - دینی نیز قابل مشاهده است. تقابل میان مقدس و نامقدس دیگر تقابلی محدود و خاص نیست بلکه تقابلی حقیقتاً جهانگیر است. در این میان «خصلت قداست بیش از همه در مکان‌های مقدس، روزهای مقدس و فصل‌های مقدس و نهایتاً «اعداد مقدس» تجلی می‌یابد» (همان: ۱۵۰). و بر همین مبناست که در این فرم شناختی برخی اعداد از همان ابتدا خصلتی مقدس داشته و هر آنچه که در قلمرو آنها قرار گیرند نیز به واسطه تقدس آن اعداد، خصلتی مقدس می‌یابد.

۲-۵. عدد اسطوره‌ای و همسانی جزء با کل

آگاهی اسطوره‌ای به عنوان یک فرم معرفتی ابتدایی، فاقد آن طیف‌های شفاف معنایی است که شناخت عقلانی و علمی در مفهوم خود از «ابژه» (Object) خلق و ادراک می‌کند و بر پایه آن قلمروهای پدیده‌ها و امور را از یکدیگر متمایز کرده و میان جهان حقیقت و جهان نمود، خط تمایزی رسم می‌کند؛ اسطوره از این منظر، کاملاً در حضور بی‌واسطه ابژه به سر می‌برد. با کنکاش در آثار شکل‌یافته بر مبنای آگاهی اسطوره‌ای (به عنوان نمونه در روایات اساطیری اقوام گذشته) درمی‌یابیم که اسطوره «...از تمایزاتی که در نظر اندیشه تجربی و علمی وجودشان ضرورت مطلق دارد، چیزی نمی‌داند» (کاسیرر، ۱۳۸۸: ۸۷)؛ به عنوان نمونه، رابطه «کل» که به عنوان یک ترکیب در اندیشه علمی، همواره از اجزایی حاصل می‌شود و به دیگر معنی، کل ناشی از اجزایش است؛ در آگاهی اسطوره‌ای تصویر متفاوتی را به نمایش می‌گذارند. یعنی رابطه خاصی که اسطوره میان کل یک پدیده با اجزای آن قائل است با دیدگاه علمی کاملاً متفاوت است. بر مبنای یک قانون بنیادین در آگاهی اسطوره‌ای، هیچ تمایزی میان کل با اجزایش وجود ندارد و «جزء» به طور مثبت، خود کل است» (کاسیرر، ۱۳۹۰: ۱۲۶). به بیان دیگر اسطوره فاقد شیوه تفکر تحلیل علی است و نمی‌تواند آن خط مقسمی را در اختیار داشته باشد که میان کل و جزء تمایز ایجاد می‌کند، لذا در این شکل شناختی، سرنوشت جزء و کل گویی به هم گره خورده است؛ یعنی در اسطوره «جزء» همان چیزی است که کل است» (همان: ۱۰۷). بر همین مناسبت که برای اندیشه اسطوره‌ای اهمیت هر جزئی از بدن انسان (دست، پا، ناخن، مو و...) به همان اندازه اهمیت کلیت یک انسان است و تمایزی میان کل و اجزاء صورت نمی‌گیرد، هر خطری که جزء را (حتی به صورت منفصل) تهدید کند، کل شخص را مورد تهدید قرار می‌دهد و نیز در این آگاهی هر چیز یا پدیده‌ای که به نوعی با «عدد» مرتبط شود و هر چیزی که در خودش شکل و قدرت عدد خاصی را نمایان سازد، وجودش برای آگاهی اسطوره‌ای، وجودی معمولی و علی‌السویه نیست بلکه به خاطر ارتباطش با عدد خاص و محتملاً مقدس، مدلول کاملاً تازه‌ای پیدا می‌کند (همان: ۲۳۱).

۳-۵. عدد اسطوره‌ای و مقوله‌های ویژه کمیّت و تشابه

به طور کلی، هم شناخت غیرتعلقی اسطوره‌ای و هم شناخت علمی با هدف وحدت بخشیدن به هستی‌های پیرامونی و سامان دادن به محتویات آشفته محسوسات، شیوه‌های ترکیبی همانندی را به کار می‌برند. این شیوه‌های ترکیبی، شکل‌های کلی ادراک شهودی و ادراک مفهومی‌اند که محصول آنها، وحدتی آگاهی‌بخش می‌باشد؛ در این میان فرم غیرتعلقی شناخت برای نیل به این هدف، از مجراهای خاصی که سرشت ذهنی و قوانین بنیادینش تجویز می‌کند، عبور می‌نماید. برای فهم کامل‌تر این سرشت متفاوت و خاص، فهم تصویری که این فرم شناختی از مقوله‌های «کمیّت» (Quantity)، «کیفیت» (Quality) و «تشابه» (Similarity) ارائه می‌دهد، ضروری است. مقوله‌هایی که در نگاه نخست در شناخت تعلقی و علمی نیز حضور و نقشی پررنگ در ادراکات انسانی ایفا می‌کنند؛ اما در فرم اسطوره‌ای شناخت، تابع محضی از قوانین اسطوره‌ای هستند. بر این مبنا «کمیّت» اسطوره‌ای، کمیّتی عددی نیست، بلکه مقوله‌ای کاملاً ارزشی بوده که تابع قانون یگانگی و همسانی جزء با کل است؛ یعنی هر جزئی از یک کل، هر چقدر هم ناچیز، همان کل است. همچنین در این مفهوم به طور بی‌واسطه، طنین تقابل مرکزی و بنیادین آگاهی اسطوره‌ای نیز دریافت می‌گردد، بر این اساس، قلمرویی کم اما مقدس، برابر یا برتر از قلمروهای بسیار اما نامقدس بوده و یک شخص مقدس فراتر از هزاران هزار شخص عادی (نامقدس) تصور می‌گردد. همچنان که از دیدگاه اسطوره، «شبهات» میان محتویات، رابطه محض میان اشیاء نیست، بلکه یک پیوند واقعی است که آنها را به هم متصل می‌کند و این موضوع بخصوص در مورد شبهات در تعداد (عدد) صادق است؛ هر چند ظاهر مشهود و محسوس اشیایی که تعدادشان مساوی است ممکن است با یکدیگر فرق داشته باشد اما در دیدگاه اسطوره‌ای آنها این‌همانند و فقط یک ذات است که خود را در شکل‌های گوناگونی پنهان داشته است (کاسیرر، ۱۳۹۰: ۲۳۹).

۴-۵. عدد اسطوره‌ای و علیّت

«علیّت» از آن دست مفاهیمی است که پیشینه‌ای دراز دامن در فلسفه و شناخت انسانی دارد، به طوری که شاید بتوان گفت نخستین مفهومی که انسان در مواجهه با پدیدارها به آن پرداخت،

همین مفهوم است. اما به نظر می‌رسد ابزارها، ویژگی‌ها و محتواهای این تفکر شناختی علمی که انتزاعی، تحلیلی و شکافنده بوده و سعی در بیرون کشیدن عاملی ویژه، به نام «علت» در مجموعه‌های ادراکی پیچیده دارد، در آگاهی غیرعقلانی اسطوره‌ای نمی‌گنجد. بنا به نظر کاسیرر اسطوره فاقد اراده برای فهم پدیده‌ها از طریق محصور نمودن منطقی آنها و تبیین شان به کمک مجموعه‌ای از علت و معلول‌های علمی است.

«آنجا که ادراک حسی [اسطوره‌ای] فقط خود را به این موضوع قانع می‌کند که «چه» محتوایاتی را درک کرده است، اندیشه علمی این «چه» را «به این علت» تبدیل می‌کند و به جای توده اشیا در فضا و یا توالی محتویات آن در زمان، زنجیره‌ای ایدآل از وابستگی معلول به علت را قرار می‌دهد»
(همان: ۸۴)

و آنجا که معرفت احساسی و عاطفی اسطوره‌ای، فقط همبودی مسالمت‌آمیزی از پدیدارها را می‌بیند، اندیشه سیستماتیک علمی، کلافی پیچیده از «شرایط» را فهم می‌کند که در آن هر محتوای ویژه‌ای، جایگاه خاص خود دارد؛ اما در این میان کاسیرر حضور و وجود رابطه علی را در شناخت غیرعقلی اسطوره‌ای نیز قطعی می‌داند و بر این نظر است که مفهوم «علیت» و رابطه علی میان امور و پدیده‌ها، یکی از مهم‌ترین شکل‌های ادراکی در آگاهی اسطوره‌ای است؛ ولی «علیت» در این فرم آگاهی، ویژگی‌ها و مختصات متفاوتی را نسبت به آنچه که در آگاهی عقلانی و علمی

از این مفهوم برداشت می‌شود، ارائه می‌دهد. تصویر شماره ۲، ویژگی‌ها و نوع ارتباط مفهوم علیت در فرم اسطوره‌ای و غیرتعلقی شناخت انسانی را با محتواهای شکل‌دهنده این آگاهی نشان می‌دهد.

تصویر شماره ۱. انواع روابط علی در فرم غیرتعلقی شناخت اسطوره‌ای (مقنی پور، ۱۳۹۸)

همانگونه که در معرفی عدد اسطوره‌ای اشاره شد، در فرم غیرتعلقی شناخت، عدد به منزله «علت» و وسیله انتقال مدلول دینی به کار می‌رود؛ یعنی در اینجا، «عدد»، واسطه‌ای برای معنوی و روحانی کردن است» (کاسیرر، ۱۳۹۰: ۲۳۰). بر پایه قوانین اسطوره‌ای، هر چیز که به نوعی با عدد مرتبط شود و هر پدیده و امری که در خودش، شکل و قدرت «عدد» خاصی را نمایان سازد، وجودش برای این فرم شناختی، وجودی معمولی و علی‌السویه نیست، بلکه به خاطر ارتباطش با این عدد خاص، مدلول کاملاً تازه و همسان با آن عدد پیدا خواهد کرد. آنچه مسلم است پی‌گیری جزئیات فراگرد تقدیس عدد و جستجوی انگیزه‌های خاص عقلی این فراگرد، کاری بیهوده می‌نماید؛ زیرا در نخستین نگاه، ما فقط بازی آزادانه تخیل اسطوره‌ای را می‌بینیم که هر قاعده ثابتی را به سخره می‌گیرد. از این رو بیهوده است که در پی یافتن اصلی‌گزینشی در تفکر اسطوره‌ای برآییم،

یعنی به جستجوی علتی بپردازیم که چرا اعداد بخصوصی به مرتبه اعداد مقدس ارتقا می‌یابند؛ زیرا در آگاهی اسطوره‌ای هر عددی، بدون هیچ گونه تمایزی، می‌تواند موضوع تفسیر اسطوره‌ای قرار گیرد و مقدس شناخته شده و پرستیده شود.

۵-۵. تجسم عدد اسطوره‌ای

شناخت و آگاهی اسطوره‌ای بنا به سرشت خود نمی‌تواند برای فهم جهان، خود را با درک روابط و مفصل‌بندی‌های انتزاعی که در آگاهی علمی و تجربی هستی‌ای غالب دارند، قانع کند؛ از این رو برای آنکه از حقیقت پیرامونش یقین حاصل کند آنها را از طریق شکل شهودی ادراک، بصورت ملموس و جوهری در می‌آورد و در قالب تصاویر حسی در برابر ما می‌نهد (سلوکور؛ رنجبر ۱۳۷۴: ۶۷-۶۸). از همین روست که در اندیشه اسطوره‌ای از همان ابتدا به اعدادی برمی‌خوریم که دارای جوهری مقدس هستند. ارتقای عدد به جوهر و قائل شدن قدرتی مستقل برای آن، یکی از نمونه‌های بارز و بسیار مهم شخصیت‌بخشی اسطوره‌ای به مفاهیم انتزاعی است.^۷ در اینجا به شکل مصداقی به معرفی نمونه‌هایی شاخص و غالباً مشترک از نوع تجسم و حضور اعداد مقدس در فرهنگ‌های بشری می‌پردازیم:

در بسیاری از تمدن‌های باستانی، هر کجا که خاور، باختر، شمال و جنوب به منزله نقاط اصلی جهان از یکدیگر متمایز شوند، آن تمایز معمولاً به عنوان الگو و سرنمون برای مفصل‌بندی تمام جهان و فرآیندهای آن به کار می‌رود و بر این مینا، عدد «چهار» (چهار جهت اصلی) نمونه‌اعلای عدد مقدس شناخته می‌شود. زیرا در عدد چهار، رابطه میان هر واقعیت خاصی با فرم اساسی کیهان دقیقاً بیان شده است. به نظر می‌رسد این عدد گویی با مناطقی از فضا پیوندهای جادویی و باطنی داشته باشد، در اینجا شناخت اسطوره‌ای «در هر امر چهارگانه‌ای، شکل کلی و قداست چهارگانه کیهان را می‌بیند» (کاسیرر، ۱۳۹۰: ۲۳۵).

تقدس اعداد «پنج» و «هفت» نیز همانند تقدس عدد چهار می‌تواند از پرستش و تقدس چهار نقطه جهات اصلی تحول یابد، که در فرآیند آن علاوه بر چهار جهت اصلی، «مرکز جهان» نیز جایی شناخته می‌شود که قوم یا قبیله آنجا را محل استقرار و سکونت خود می‌داند و معتقد است آنجا را خدایان به او بخشیده‌اند. همچنان که با اضافه نمودن جهات «بالای سر» و «زیر پا» عدد

هفت نیز دارای تمایزات خاص اسطوره‌ای می‌شود و این‌گونه بوده است که تقدس عدد هفت از کهن‌ترین گهواره فرهنگ بشری یعنی بین‌النهرین به همه جهات ساطع شده است؛ به طوری که در دیگر فرهنگ‌ها نیز بار جادویی - اسطوره‌ای عدد هفت با بعضی پدیده‌های اساسی کیهانی و تصورات مربوط به جهان ارتباط دارد. در نمونه‌هایی از فرهنگ‌های اساطیری، «عدد هفت، در هفت فلک کیهان عمل می‌نماید و حرکت می‌کند؛ همچنان که این عدد مراحل آفرینش، تعداد بادها و اعصار حیات را معین می‌کند و سرانجام بر پایه عدد هفت است که مفصل‌بندی طبیعی اندام‌های کالبد انسان و توزیع قوای نفس او صورت می‌گیرد» (همان: ۲۳۹). نکته قابل ملاحظه در فرآیند شناسایی اعداد مقدس در فرم اسطوره‌ای شناخت انسانی، انتقال و تسری خصلت تقدس اعداد تک رقمی به اعداد دو رقمی و چند رقمی است، یعنی نه تنها اعداد سه، چهار، پنج، هفت و... بلکه مضارب آنها نیز دارای نیروهای خاص اسطوره‌ای و مقدس هستند (همان: ۲۳۴).

نتیجه‌گیری

ارنست کاسیرر «اسطوره» را به عنوان یکی از متمایزترین شیوه‌های شناختی که انسان دوره‌ای طولانی از حیات خود را با آن سپری کرده است، معرفی می‌کند. وی معتقد است که ادراکات و جهان شکل‌یافته در این فرم از آگاهی، محتواها و ویژگی‌هایی دارد که فهم و پذیرش آنها با معیارهای عقلانی امروز چندان آسان نیست؛ لذا این محتواها را می‌بایست در چارچوب دستگاه شناختی اسطوره‌ای مورد مطالعه قرار داد. در آگاهی اسطوره‌ای مقوله‌هایی مانند «فضا»، «زمان» و «عدد» به مانند آگاهی عقلانی امروز، تحت عنوان «واسطه‌های ادراکی» به ما معرفی می‌شود؛ اما ماهیت، کارکرد و تجسم این واسطه‌ها در آگاهی اسطوره‌ای کاملاً متمایز از ادراک امروز ما از آنهاست. با مطالعه آثار و پژوهش‌های کاسیرر به ویژه در جلد دوم «فلسفه صورت‌های سمبلیک» که در آن به تبیین برخی از ویژگی‌های اساسی آگاهی اسطوره‌ای می‌پردازد، مشخص شد که اعداد در این فرم شناختی ماهیتی کاملاً کیفی دارند و این ماهیت کیفی که مرتبط با تقابل بنیادین مقدس و نامقدس در این فرم شناختی است، از آبشخورهای مهم هویت‌دهنده اعداد بوده است و بر همین مبنا است که در اندیشه اسطوره‌ای از همان ابتدا به اعدادی برمی‌خوریم که دارای جوهری مقدس هستند. همچنین در فرم غیرتعقلی شناخت، عدد به منزله «علت» و وسیله انتقال

مدلول دینی به کار می‌رود؛ یعنی در اینجا، عدد، واسطه‌ای برای معنوی و روحانی کردن است. بر پایه قانون اسطوره‌ای «همسانی جزء با کل»، هر چیز که به نوعی با عدد مرتبط شود و هر پدیده و امری که در خودش، شکل و قدرت «عدد» خاصی را نمایان سازد، وجودش برای این فرم شناختی، وجودی معمولی و علی‌السویه نیست، بلکه به خاطر ارتباطش با این عدد خاص، مدلول کاملاً تازه و همسان با آن عدد پیدا خواهد کرد. از سوی دیگر ارتقای عدد به جوهر و قائل شدن قدرتی مستقل برای آن، یکی از نمونه‌های بارز و بسیار مهم شخصیت‌بخشی اسطوره‌ای به مفاهیم انتزاعی است.

پی‌نوشت‌ها

- ^۱ مبنای شناختی بشر امروز از دوره‌ای در آگاهی علمی و شکل عقلانی (Rational) شناخت، سکنی گزیده است و منظور از «عقل» در اینجا مرتبه‌ای از وجود انسان و قوه‌ای برای تجرید، تفکیک، تحلیل و انتزاع است که باعث می‌شود وی پدیده‌ها و امور را ادراک نموده و درباره آنها حقایق را استنتاج نماید. لذا انسان امروزی به طور طبیعی، همه هستی‌های پیش از خود و غیر از خود را نیز بر همین مبنا ارزیابی و سنجش می‌کند؛ اما وی غافل از این حقیقت است که روش‌های سیستماتیک علمی و عقلانی تنها یکی از مسیرهای آگاهی‌بخشی انسان از هستی‌های پیرامونش است.
- ^۲ کاسیرر در جلد دوم فلسفه صورت‌های سمبلیک برای تفهیم فرم آگاهی اسطوره‌ای، ویژگی‌های آن را با شناخت علمی قیاس می‌کند.
- ^۳ بستر جستجوی کاسیرر برای شناخت و معرفی مولفه‌های بنیادین و شکل‌دهنده آگاهی اسطوره‌ای، پژوهش در ساختار محتوایی روایت‌های پرشمار اساطیری سرزمین‌ها و تمدن‌ها در گستره‌های جغرافیایی و تاریخی مختلف و استخراج محتواهای مشترک در این روایت‌ها بود.
- ^۴ به اثبات رسیده است که تحویل پدیدارها به عدد، تنها راهی است که بدون هیچ گونه ابهام و نقصی به برقراری قانون در میان پدیدارها می‌انجامد
- ^۵ هر چند که کاسیرر معتقد است در میان آشفتگی ظاهراً غیر قابل فهم نظریه‌های اسطوره‌ای - عرفانی درباره عدد می‌توان جهت ذهنی مشخصی را تمیز داد (کاسیرر، ۱۳۹۰: ۲۳۴).
- ^۶ به نظر می‌رسد این شکل شناختی فاقد خط ممیزی میان تصور و واقعیت است.
- ^۷ به عنوان نمونه در آگاهی اسطوره‌ای، ماه در اکثر فرهنگ‌ها به منزله بخش‌کننده زمان و اندازه‌گیرنده آن نمایان می‌شود، اما ماه چیزی بیش از این است؛ زیرا همه تغییرات در طبیعت و در وجود بشر نه فقط به

نوعی با هلال‌های ماه هماهنگ می‌شود بلکه منشاء همه این تغییرات را ماه می‌دانند و ماه را منبع کیفی این تغییرات می‌شناسند (کاسیرر، ۱۳۹۰: b۲۳۸).

منابع

- سلوکوور، هری؛ رنجبر، امیرحسین (۱۳۷۴) «هنر و ادبیات در اندیشه ارنست کاسیرر (رهیافت کارکردی)»، فصلنامه هنر، ۲۸: ۶۰-۷۸.
- ضیمران، محمد (۱۳۷۹) *گذار از جهان اسطوره به فلسفه*، تهران: هرمس.
- کاسیرر، ارنست (۱۳۸۲) *فلسفه دولت*، ترجمه یدالله موقن، ج ۲، تهران: هرمس.
- کاسیرر، ارنست (۱۳۸۸) *رساله‌ای در باب انسان: درآمدی بر فلسفه فرهنگ*، ترجمه بزرگ نادرزاده، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- کاسیرر، ارنست (۱۳۹۰) *زبان و اسطوره*، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: مروارید.
- کاسیرر، ارنست (۱۳۹۰) *فلسفه صورت‌های سمبلیک*، ج ۲: *اندیشه اسطوره‌ای*، ترجمه یدالله موقن، تهران: هرمس.
- مقنی پور، مجیدرضا (۱۳۹۹) «واکاوی ماهیت «علیت» در فرم غیرتعقلی شناخت برمبنای رهیافت ارنست کاسیرر»، *فلسفه علم*، ۱۰(۱۹): ۲۵۹-۲۸۰.
- موقن، یدالله (۱۳۸۹) *ارنست کاسیرر؛ فیلسوف فرهنگ*، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- Cassirer, Ernst (1953) *the Philosophy of Symbolic Forms: Vol.1, Language*, Ralph Manheim (trans.), New Haven and London, Yale University Press.
- Cassirer, Ernst (1957) *The Philosophy of Symbolic Form: Vol. 3, The Phenomenology of Knowledge*, Ralph Manheim (trans.), New Haven and London: Yale University Press.